

BEKNOPTE
LEVENSSCHETS

VAN

D^r. MARTIJN LUTHER.

VOOR KINDEREN,

DOOR

J. P. SCHABERG.

Luther's Woning.

UTRECHT, J. H. VAN PEURSEM. — 1883.

Prijs f 0.10. Per 25 exempl. f 2.00. Per 100 exempl. f 7.50.

BEKNOPTE
LEVENSSCHETS

VAN

DR. MARTIJN LUTHER,

VOOR KINDEREN;

DOOR

J. P. SCHABERG.

UTRECHT,
J. H. VAN PEURSEM.
1883.

I. Aan de kinderen.

Wanneer gij uw verjaardag viert, kinderen! dan hebt gij gewoonlijk een blijden dag, waarop gij veel gelukwenschen krijgt, en ook wel mooie geschenken. Uwe ouders spreken u dan met zulk een liefhebbend gelaat toe, nog vriendelijker en blijder dan anders, en andere menschen doen dat ook. Het is, of de zon dan eveneens vroolijker schijnt, en, als 't regent, of de regen ook minder onplezierig is.

En gij vergeet zeker op dien dag niet, om meer dan anders na te denken over de goedheid Gods, die gij uw leven lang, en vooral in het laatste jaar ondervonden hebt. O, het is zoo goed en zoo aangenaam dat te dóen; want dan gevoelt gij eens recht, wat ge dien Heer verschuldigd zijt, die u schiep en bewaarde; die u zulke zorgende ouders en liefhebbende bloedverwanten gaf; die u met den Bijbel bekend maakte, en u daaruit den Heer Jezus leerde kennen. Gij dankt immers op uw verjaardag den Heer wel dubbel zoo hartelijk als anders, wegens zooveel goedheid en liefde, die gij u herinnert? Och, vergeet dat nooit, en bidt daarbij of Hij uw hart zóó wil bereiden, dat gij ware discipelen van den Heer Jezus wordt.

Den 10^{en} November van dit jaar 1883 zou er een man jarig geweest zijn, die als hij nog leefde, heel wat te overdenken en te vertellen zou hebben gehad.

De man, dien ik bedoel, heette MARTIJN LUTHER. Hij werd den 10^{en} November van het jaar 1483 geboren, en dus kunt gij gemakkelijk uitrekenen, hoe oud hij zou geweest zijn op den 10^{en} November van het jaar 1883. Precies 400 jaar, zegt gij, en dat is ook zoo. Juist 4 eeuwen. Doch hoewel 't al zoo heel lang geleden is, dat LUTHER geboren werd, zoo behoeven we toch niet bang te wezen, dat men dien dag vergeten zal. Van heel veel menschen wordt na hun dood bijna niet meer gesproken; hun verjaardag weet men niet eens, zelfs hun naam wordt vergeten.

Dat is niet zoo bij LUTHER. Men kan haast nergens in de wereld komen waar christenen wonen, of de menschen hebben zijn naam hooren noemen, en dat niet alleen, maar zij weten ook veel van hem te verhalen.

Let eens op als het dit jaar de 10^e November wordt. Dan zult ge van overal hooren, dat het feest van LUTHER gevierd wordt, dat men zijn 400^{en} verjaardag gedenkt. Vooral in *Duitschland* zal dat feest groot zijn, omdat *Duitschland* het vaderland van LUTHER is. Maar ook in andere landen, zooals in *Engeland* en *Frankrijk*, in *Denemarken* en *Zwitserland*, in *Zweden* en *Noorwegen*, ja in *Amerika* en *Australië*, in *Azië* en *Afrika* zal men den 10^{en} November niet vergeten. In ons *Nederland* ook niet? vraagt gij. Neen, zeker niet, gij jeugdige vrager! Ook in ons lieve vaderland blijft MARTIJN LUTHER in gedachtenis. In vele huisgezinnen, op de scholen met den Bijbel, op de zondagscholen, in de kerken zal er over hem gesproken worden; en het zou mij niet verwonderen, als vele kinderen een boekje kregen, dat over LUTHER het een en ander mededeelt.

Zulk een boekje is ook dit. Gij zult er het een en ander in lezen uit de levensgeschiedenis van dien be-

roemden man. Ik hoop, dat het u bevalien zal en dat gij lust zult krijgen om nog meer van dien man te weten te komen. Als ge dat verlangt, is er wel gelegenheid toe; want er zijn dikkere boekjes ja zelfs groote boeken, die over het leven van **MARTIJN LUTHER** handelen; die kunt ge dan lezen als ge wat ouder wordt.

II. Van het jaar 1483 tot 1505.

De ouders van **LUTHER** waren eenvoudige, arme menschen, die met moeite het brood voor zich en hunne kinderen konden verdienen. Nu is het geen schande arm te zijn; als men maar eerlijk en godvreezend is. En dat waren deze menschen. Zij woonden in het jaar 1483 in de Duitsche stad *Eisleben*, waar de man in de mijnen werkte, dat wil zeggen diep onder den grond, in de zwarte aarde.

Op den 10^{en} November van dat jaar gaf de Heere God aan deze goede menschen een kind, een zoon, dien zij **MARTINUS** of **MARTIJN** noemden. De vader heette **HANS LUTHER**, en dus werd het kind later **MARTIJN LUTHER** geheeten.

God had dit kind bestemd om, als het grooter was, tot een zegen voor zeer velen te zijn. Dat kon men toen natuurlijk nog niet zien, net zoo min als uwe ouders weten, wat er nog van u worden zal. Maar **HANS LUTHER** had al dadelijk toen zijn zoontje geboren was, aan God gebeden, of Hij dat kind tot zijn dienst en vreeze wilde doen opgroeien; en zeker hebben de ouders dit naderhand nog dikwijls gebeden. Uwe ouders zullen waarschijnlijk hetzelfde ook wel voor u doen. En als gij nu naar hunne vermaningen hoort, en doet wat God u in den Bijbel zegt, dan zal het u zeker ook welgaan.

Denkt echter niet, dat de kleine MARTIJN het gemakkelijk had in zijne jeugd. Eigenlijk heeft hij het nooit, zoolang als hij leefde, gemakkelijk gehad. Moeite, zorg, allerlei bezwaar moest hij hebben tot zijn dood toe. Nu laat de HEERE lijden en smart altijd over de menschen komen tot hun geluk, om hen voor den hemel te bereiden. Hij weet, dat dit voor ons noodzakelijk is, voor den één meer, voor den ander minder, maar toch voor allen. Door lijden komt men tot heerlijkheid.

Maar het lijden bij MARTIJN LUTHER begon al zoo vroeg en zijne beproevingen werden zoo veelvuldig, omdat God hem tot iets bijzonders bestemd had, zóó groot, dat nu nog na 400 jaren met dankbaarheid en liefde aan hem gedacht wordt. God wilde hem geschikt maken tot zulk een belangrijk leven, en daartoe moest MARTIJN het reeds in zijne jeugd hard en moeilijk hebben. Zoo werd hij al vroeg aan allerlei tegenheden gewend.

Zijn vader was wel goed, en zijne moeder hield ook wel veel van hem; maar vader was bijzonder streng en moeder gaf den kleinen jongen ook wel eens te voelen, dat ongehoorzaamheid gestraft moet worden. Als zij uit het bosch kwam met een takkebos gesprokkeld hout op den rug, en de kleine MARTIJN was stout geweest, dan kreeg hij wel eens wat met zulk een takje, dat hij liever niet gehad had.

Zoo leerde hij gehoorzaam wezen, en dat was goed. Wie niet hooren wil moet voelen, zegt het spreekwoord. Toen MARTIJN grooter was, heeft hij het altijd ongelukkig gevonden, als de ouders evenals de hoogepriester Eli hunne kinderen niet bestrafen en kastijdden; en dat is nog zoo. Goede ouders geven hunne kinderen straf als zij kwaad gedaan hebben. Het doet dien

ouders wel leed, wanneer het noodig is, doch zij weten, dat het tot bestwil hunner kinderen dient.

De kleine MARTIJN was nog jong, toen hij al naar school gebracht werd. Ongelukkig kreeg hij een harden meester, die niet veel van kinderen hield en hen streng behandelde. MARTIJN werd bang voor zijn meester, in plaats dat hij gaarne bij hem was. Hij werd nu ook bang voor God en den Heer Jezus; want hij dacht, dat God nog strenger was dan zijn meester, en als hij den naam van den Heer Jezus hoorde uitspreken, dan beefde hij. — Veel leerde hij op die school niet; maar toen hij 14 jaren oud was, zond zijn vader hem naar eene andere stad ter school. Die stad heette *Maagdenburg*, en de school behoorde aan het klooster van de Franciskaner monniken.

Eer ik vordor ga met u van IUSTIJK te vertellen, moet ik u nog wat zeggen van den tijd, waarin hij leefde; anders zoudt gij sommige dingen van het verhaal niet kunnen begrijpen.

Voor 400 jaren waren al de christenen in Duitschland en ook in Nederland en in de meeste andere landen Roomsch, dat wil zeggen: zij geloofden, dat de Paus te Rome het Opperhoofd was van Christus kerk. Voor den Paus en zijne uitspraken hadden zij grooten eerbied, maar van den Bijbel wisten zij zoo goed als niets. In hetgeen zij noodig hadden om God en den Zaligmaker lief te hebben en te dienen naar Zijnen wil, werden zij dom gehouden; zij moesten maar leeren, wat de Paus goedvond. Zoo leerden zij, dat zij den hemel konden verdienen door goede werken te doen, en dat er veel menschen waren, die alzoo den hemel verdiend hadden. Zulke menschen werden Heiligen genoemd, en men moest hen aanbidden om voorsprekers

bij den Heer JESUS of bij MARIA de moeder des Heeren te zijn. Een van de goede werken was, dat men kloosters stichtte en daarin ging wonen om er in armoede te leven en zijn tijd in godsdienstige oefeningen te besteden. Zoo werden er op vele plaatsen groote kloosters of gebouwen met een menigte kleine kamertjes of cellen gebouwd, met een kerk of kapel er bij en met een dikken muur er omheen. Er waren kloosters voor *monniken*, of mannen, en ook kloosters, alleen voor vrouwen bestemd, die *nonnen* genoemd werden. Wat de monniken en nonnen in de verschillende kloosters doen moesten was niet overal eender; maar iedere soort van kloosters had zijne bijzondere wetten of *regels*, zooals men ze noemde. Men had bijv. Franciscaner-, Augustijner-, Dominicaner- en andere kloosters voor monniken en Urselinenkloosters voor nonnen, ieder met zijne eigene *regels*. Bij die kloosters behoorden ook scholen, en naar zulk eene school te *Maagdenburg* werd LUTHER gezonden.

Nu was er voor den veertienjarigen MARTIJN een groot bezwaar. Zijn vader kon de kosten van zijn onderhoud en kleeding niet betalen, en dus moest de knaap er zelf voor zorgen. Leeren en werken te gelijk ging niet. In het klooster kon hij wel slapen, maar voor de rest moest hij zien aan den kost te komen. Als hij honger had — en dat hebben alle jongens iederen dag — ging hij voor de huizen staan zingen; en dan begrepen de menschen wel, dat hij om een stukje brood of een overschotje van den maaltijd bedelde. Hij kon het echter in *Maagdenburg* niet langer dan een jaar uithouden. Dus ging hij in 1498 naar *Essenach*. Daar woonden nog bloedverwanten zijner moeder, en hij hoopte, dat deze hem beter helpen zouden.

De hulp zijner bloedverwanten, die zelf behoeftig waren, bctceekende ochter niet veel; maar de lessen op de school te *Eisenach* waren zeer naar zijn genoegen. Daar waren goede en verstandige meesters, zoodat LUTHER heel veel lust tot leeren kreeg. Maar helaas! die honger, die honger! Wederom moest hij gaan bedelen en wederom deed hij dit zingende. Hij had eene schoone stem en een gevoelig hart. Het waren alléén godsdienstige liederen, die hij zong, en dat deed hij met zulk een gevoel, dat de menschen er soms door getroffen werden. Even hartelijk en eerbiedig als hij in de kerk zong, deed hij het ook op de straat.

Maar niet altijd kreeg hij brood. Dikwijls werd hij met smadelijke woorden hardvochtig afgewezen. Dit bedroefde hem zeer. eens, toen dat weer gebeurd was, bleef hij op een plein bij een huis staan schreien: „O,” dacht hij, „nu zal ik niet meer kunnen leeren; nu moet ik weer naar mijn vader om met hem in de mijnen te werken!” De HEERE hoorde zijne zuchten; want Hij luistert ook naar de stem van kinderen, als zij tot Hem roepen. Hij gaf het in het hart van eene godvreezende dame, voor wier deur LUTHER stond te weenen, om zich over dien armen jongen te ontfermen. Zij liet hem binnenkomen, gaf hem goed te eten en vertroostte hem met vriendelijke woorden. Verder sprak zij met haar man over den knaap, die zoo hartelijk kon zingen, en dit was van dat gevolg, dat LUTHER in haar huis mocht blijven wonen, zoolang hij in *Eisenach* bleef. Gij wilt zeker graag weten, hoe die goede dame heette? Haar naam was URSULA SCHÖNBERG en haar man heette COTTA. Zij hadden een zoontje, dat vele jaren later, toen hij student werd, bij LUTHER aan huis heeft gewoond; want gij kunt begrijpen, dat LUTHER deze

weldadige menschen levenslang dankbaar geweest is, en dat hij zulks gaarne aan hun zoon wilde toonen.

Nu ging het leeren goed, op de school en aan huis. Want te huis leerde hij de muziek. Hij leerde daar op de luit spelen en zong daarbij met de huisgenooten, die hem als een kind behandelden, zijne heerlijke liederen. Zeker zijn de vier jaren, die hij door Gods vaderzorg te *Eisenach* doorbracht, de gelukkigste en meest onbezorgde jaren zijns levens geweest.

Intusschen was vader LUTHER in het tijdelijke zoo door God gezegend geworden, dat hij zijn zoon beter verzorgen kon. Omdat MARTIJN een goeden aanleg tot leeren toonde te bezitten, wilde zijn vader hem een rechtsgeleerde laten worden en zond hij hem in het jaar 1501 naar de Hoogeschool te *Erfurth*, om daar te studeeren. Ook daar maakte hij zeer goede vorderingen. Hij leerde daar behalve de Latijnsche, ook de Hebreuwsche en Grieksche talen en kon al na twee jaar zijn examen als leermeester doen, zoodat hij van dien tijd af ook andere studenten mocht onderwijzen. Bovendien was hij een goed voorbeeld voor de andere studenten: hij leefde ingetogen en vergat het gebed niet; hij zeide altijd: Goed gebeden is half gestudeerd. En dat is waar ook. Onthoudt het maar, kinderen! en doet gij ook alzoo.

Inwendig gevoelde LUTHER zich echter niet gelukkig. Dat kwam, omdat hij niet gerust aan den dood en de eeuwigheid durfde denken. Hij kende den Bijbel niet, en meende den hemel te kunnen verdienen met te doen wat de Paus zei; doch hij kreeg geen rust in zijn hart. Gelukkig vond hij in de boekenkamer van de Hoogeschool een Bijbel, zoo dik als hij er nog nooit een gezien had. Het lezen in den Bijbel verkwikte hem, en daarom deed

hij dat dikwijls. Het eerste, wat hij in dien Bijbel las, was de geschiedenis van SAMUËL en zijne moeder HANNA. Doch telkens werd hij weder benauwd, als hij aan den Heere Jezus dacht, die hem eens als Rechter oordeelen zou. Hij riep de heiligen aan, doch zij konden hem niet helpen. Eindelijk dacht hij: ik zal monnik worden, dan zal het beter gaan en zal ik heilig leven. Zijn vader vond het niet goed; maar omdat LUTHER geloofde, dat het Gods wil was, deed hij het toch. Dit geschiedde den 17^{en} Augustus 1505.

III. LUTHERS verdere levensloop.

In plaats van te studeren, moest LUTHER, die nu een monnik geworden was, alle dagen den vloer vegen, de klok opwinden, de deuren sluiten, naar de kapel gaan bij de mis, in zijne cel bidden en in zijn kerkboek lezen, vasten en zichzelf martelen, en verder op straat met een zak op den rug brood gaan bedelen. Dit alles deed hij getrouw; maar hij kon toch niet nalaten dikwijls naar eene kamer te gaan, waar hij weder een Bijbel had gevonden, die aan een ketting lag vastgebonden, om in dat kostbare boek te lezen. Daardoor verzuimde hij dikwijls het lezen en bidden in zijne cel; dan werd hij ongerust, stond 's nachts op om het verzuim in te halen en vastte somtijds dagen achter elkander tot boete. Door deze levenswijze verzwakte hij geweldig en werd hij ernstig ziek. Toen meende hij te zullen sterven; doch in zijn angst voor den dood troostte hem de Heer, door hem vrienden te zenden, die hem bemoedigende woorden toespraken. Zij zeiden: „Houd u vast aan dat woord: Ik geloof de vergeving der zonden.” De mensch wordt gerechtvaardigd zonder

eigene verdiensten, alleen door het geloof. Zie op de wonden van den Heer JEZUS."

Gelukkig herstelde hij weder en mocht hij weer gaan studeeren, om Priester te worden. Dit werd hij in 1507. Tot in het volgende jaar predikte hij te *Erfurth* in het klooster; maar in 1508 werd hij door den Keurvorst van *Saksen*, *FREDERIK de Wijze*, tot Hoogleeraar in de stad *Wittenberg* gekozen.

Gij bemerkt hieruit, kinderen! dat LUTHER een bekwaam en zeer geleerd man geworden was. Hij kende ook de Hebreuwsche en Grieksche talen en kon nu den Bijbel in de talen lezen, waarin hij het eerst geschreven is. Terwijl hij nu anderen onderwees, ging hij voor zichzelf ook voort met studeeren. Vooral bestudeerde hij den Bijbel en begon hij dien te verklaren, op de Hoogeschool aan de studenten en in de kerk aan alle menschen, die daar kwamen. Zij luisterden gaarne naar hem; want hij verkondigde het Woord van God met een warm hart. Uit den Bijbel had hij geleerd: *De rechtvaardige zal door het geloof leven*; en dat predikte hij ook. Gedurig ondervond hij al meer en meer, dat de goede werken, waarvan de Paus liet leeren, ijdel waren. — In het jaar 1511 moest hij eene reis naar *Rome* maken en mocht hij met den Paus spreken. Nu had hij gemeend, dat de menschen daar zeer heilig zouden wezen; maar hij vond, dat ze er nog dommer en goddelooper waren dan in *Duitschland*; en toen hij de dwaze dingen beproefde, die men hem had aangeraden om vergeving van zonden te ontvangen, sprak de Heilige Geest tot zijn hart: *De rechtvaardige zal door het geloof leven*. Met schaamte zag hij het zondige van die dingen in, en nam zich voor, alléén aan den Bijbel zich te houden.

Toen LUTHER te *Wittenberg* was teruggekeerd, predikte hij opnieuw het geloof in den Heer JEZUS CHRISTUS. Maar nu kwam daar een man, TETZEL gehheeten, dicht bij de stad. Deze man vertelde aan de menschen, dat zij geen berouw over hunne zonden behoeften te hebben, als zij maar brieven (hij noemde ze *aflaten*) van hem kochten, waarin stond, dat hunne zonden door den Paus, en dus ook door God, vergeven waren. Voor geld konden die vergeving koopen, ook voor de menschen, die al dood waren. Als zij nu zulke brieven ook voor hunne afgestorven bloedverwanten kochten, zeide hij, dan zou de ziel van die menschen uit het vagevuur in den hemel springen, zoodra het geld in de kist klonk.

Die afschuwelijke leugens werden door velen geloofd. LUTHER predikte er wel tegen, en zei, dat de Paus zulke leugens niet kon goedkeuren; maar de Paus keurde ze wél goed. Want toen LUTHER op den 31^{en} October 1517 aan de deur van de kerk te *Wittenberg* een papier had vastgemaakt, waarop hij geschreven had; dat zulke aflaten leugens waren, werd TETZEL boos en klaagde hem bij den Paus aan. LUTHER schreef ook wel aan den Paus, om hem uit Gods woord te bewijzen, dat TETZEL ongelijk had; maar de Paus gaf TETZEL gelijk en zei, dat LUTHER zijne woorden herroepen moest.

LUTHER deed dit echter niet, omdat hij niet tegen den Bijbel wilde spreken. Nu zond de Paus een brief, waarin hij zeide, dat, als LUTHER zijne boeken niet wilde verbranden en niet wilde bekeunen, dat hij gedwaald had, hij hem dan als een ketter verdoemde. Zoo meende hij LUTHER bang te maken; doch deze verbrandde den brief van den Paus in het openbaar bij de poort van de stad, en schreef verscheidene boeken

om aan ieder te bewijzen, dat hij niet tegen den Bijbel mocht spreken.

Datzelfde zeide LUTHER ook, toen hij op den 17^{en} April 1521 in de stad *Worms* voor Keizer KAREL V en eene groote menigte aanzienlijke heeren moest komen. Zijne vrienden hadden hem wel afgeraden om naar *Worms* te gaan; doch hij had geantwoord: „Al waren er zooveel duivels in *Worms* als pannen op de daken, zoo zal ik er toch gaan. Het is Gods zaak, die ik voorsta, en niet de mijne.” Daarom zei hij ook tegen den Keizer en al de groote heeren: „Herroepen kan ik niet, aan den Paus geloof ik niet. Hier sta ik, ik kan niet anders. God helpe mij. Amen!”

Eer LUTHER naar *Worms* ging, had de Keizer beloofd, dat hij hem beschermen zou en hem weer ongehinderd uit de stad zou laten vertrekken. Als hij dat niet beloofd had, zou het slecht met LUTHER afgelopen zijn; want de vrienden van den Paus wilden hem doden, en verzochten er den Keizer om; maar deze hield gelukkig zijn woord. Dus ging LUTHER weder op reis naar *Wittenberg*. Maar ziet! wat gebeurde er? Toen zij in een bosch gekomen waren, kwamen er opeens vijf zwart gemaakte ruiters op zijn wagen aanrijden. Deze grepen hem beet; zetten hem op een paard en reden hard met hem weg, langs allerlei omwegen. Tegen den avond brachten zij hem op een hoogen berg, waarop een kasteel stond, dat aan den Keurvorst toebehoorde. Weest dus maar niet bang, kinderen! dat men LUTHER daar kwaad doen zou. De onverwachte ontvoering was door den Keurvorst zelven bedacht om LUTHER te redden; want hij hield veel van den Hervormer. Daarom liet hij hem op zulk eene geheimzinnige wijze naar dat kasteel brengen; want hij was ook in *Worms* bij den Keizer

en wist, dat men LUTHER wilde gevangen nemen en dooden. Zoo was LUTHER dus bij vrienden geherbergd; hij kreeg andere kleeren aan, net of hij een Ridder was, met een zwaard op zij en een mantel om; maar geen vrienden of vijanden wisten, waar hij gebleven was. De bedienden op het kasteel hoorden den vreemden ridder Jonker GEORGE noemen en hielden hem voor een voornamen gast.

In het eerst dachten vrienden en vijanden, dat LUTHER dood was. Dus waren de eersten bedroefd en de laatsten verblijd. Doch het duurde niet heel lang, of de vrienden werden blijde; want LUTHER schreef hun, dat hij goed bezorgd was, zonder te zeggen wáár, en vermaande hen, zich aan Gods Woord te houden. Ook schreef hij boeken, die door de zorg zijner vrienden gedrukt werden en over de dwaalleer in de kerk handelden; en zoo bemerkten de vijanden tot hun schrik, dat LUTHER niet dood was.

Gij ziet dus reeds, kinderen! dat LUTHER op den *Wartburg* niet stilzat. O neen! Hij besteedde zijn tijd tot eer van God. Als hij wandelde voor zijne gezondheid, verheugde hij zich in de groote, schoone werken Gods; maar het overige van den dag gebruikte hij om met de menschen op 't kasteel den Bijbel te lezen en dien uit te leggen; of om te studeeren en boeken of brieven te schrijven. Bovendien ondernam hij op den *Wartburg* nog een werk, dat buitengewoon moeielijk was, maar dat bovenal eeuwig gezegend zal blijven. Het was de Bijbelvertaling in de volkstaal. Oorspronkelijk is de Bijbel in de Hebreuwsche en Grieksche talen geschreven. Men had hem wel in het Latijn vertaald; doch die vertaling was vooreerst niet zuiver en ten tweede kon het volk die vreemde taal niet verstaan.

LUTHER begreep, dat de Duitschers een *Duitschen* Bijbel hebben moesten, om daaruit den weg der zaligheid te leeren kennen. Zoo hebben *wij* eene *Hollandsche* vertaling noodig.

Het was geen gemakkelijk werk, dat LUTHER ondernam; maar hij vertrouwde op de hulp van den HEERRE en bad om de verlichting van den Heiligen Geest. Wat moeite en zorg die arbeid hem gekost heeft, kunt gij onmogelijk nog begrijpen. Eerst begon hij aan het Nieuwe Testament en aan de Psalmen, later vertaalde hij ook de andere boeken van het Oude Testament. De HEERRE zegende dit werk buitengemeen. Reeds in het jaar 1522 werd het Nieuwe Testament gedrukt, en in het jaar 1534 kon men den geheelen Bijbel gedrukt koopen. In het eerst had LUTHER dat werk alléén gedaan; doch in de laatste jaren werd hij daarin getrouw bijgestaan door zijne geleerde vrienden, vooral door MELANCHTON en JUSTUS JONAS. Andere menschen volgden weldra LUTHERS voorbeeld na, en zoo kreeg men ook in *Nederland* een Bijbel in onze eigene taal.

Slechts het eerste gedeelte van dit groote werk kon LUTHER op den *Wartburg* verrichten. Er waren woelige menschen in *Wittenberg* gekomen, waar zij allerlei vreemde leeringen verkondigen en een oproer verwekten. Zoodra LUTHER dit vernam, verliet hij stil den *Wartburg*, ofschoon hij daarmede zijn leven in gevaar bracht. Onverwacht stond hij Zondag den 7^{en} Maart 1522 te *Wittenberg* op den preekstoel en predikte in acht dagen achtmaal tegen de onruststokers. Dit deed hij zoo vurig, dat de orde weer hersteld werd en de oproermakers de stad verlieten. Naderhand maakten deze menschen het op andere plaatsen nog erger; doch toen kwamen de Vorsten van het land met hunne soldaten

en versloegen hen en hun aanvoerder MUNZER geheel. Men noemt dit den boerenoorlog.

Toen LUTHER weder in *Wittenberg* was, zorgde hij, dat het zuivere Evangelie in zijn geheele vaderland kon gepredikt worden. Hij reisde het geheele land van den Keurvorst rond, en stelde leeraars aan, die het volk uit den Bijbel konden onderwijzen. Hij schreef twee kostelijke leerboeken: *de groote Catechismus* voor de leeraars en *de kleine Catechismus* voor de kinderen en de leerlingen op de catechisatie. Ook richtte hij scholen op met den Bijbel, zooals tegenwoordig hier in ons land ook weer geschiedt. LUTHER wist, dat hij *geen grooter weldaad* aan de kinderen bewijzen kon. „O,” riep hij uit, „helpe toch wie helpen kan, en ontferme men zich over de lieve jeugd, onze nakomelingschap.”

Tot het jaar 1525 was LUTHER, omdat hij een monnik was, ongehuwd gebleven. Hij had echter gezien, dat het niet naar Gods wil was, om zoo afgezonderd in de wereld te leven. Daarom had hij het vorige jaar zijne kloostergelofte verbroken en was hij den 13^{en} Juli 1525 getrouwd met CATHARINA VAN BORA, eene gewezen non, die twee jaren te voren ook haar klooster verlaten had.

Het huwelijk van LUTHER was zeer gelukkig. CATHARINA was eene godvrocende vrouw, en God zegende hun echt met zes kinderen, drie zoons en drie dochters. Twee van die lieve meisjes stierven jong; het oudste daarvan, MAGDALENA, was bijna 14 jaar, toen zij naar den hemel ging. De andere kinderen hebben hunnen vader overleefd en veroorzaakten aan hunne ouders groote vreugde. LUTHER kon zoo aardig met hen praten en spelen en zulke prettige brieven aan hen schrijven, dat het een genot was er bij te zijn of die brieven te lezen. Dikwijls

zat hij met vrouw en kinderen na den maaltijd of 's avonds te zingen, waarbij hij op de luit speelde. Ook kwamen zijne vrienden bij hem om in de vreugde van zijn huisgezin te deelen. Altijd waren de gesprekken van LUTHER opgeruimd, maar ook leerzaam en ernstig. Wie God vreest, kan altijd met een vroolijk hart aan den Heer JĒZUS denken. Toen LUTHER nog jong was, kon hij dat niet, maar nadat God hem onder het lezen van den Bijbel de oogen geopend had om het heerlijk Evangelie te verstaan, kon hij het wel. „Blijmoedig aan het graf te denken, is ook een vrucht, die 't Kruis ons gaf,” zegt het versje.

In de laatste jaren van zijn leven moest LUTHER veel en zwaar lijden. Hij was dikwijls ziek en leed groote smarten. Dan gebeurde het wel, dat hij erg zwaarmoedig werd; maar dan troostten zijne vrouw en zijne vrienden hem. Naderhand kon hij God vurig danken voor deze vertroosting. Zoo lang hij maar kon, ja zijn leven lang, verkondigde hij het Woord van God in en buiten zijn huis. Zelfs ging hij op een kouden winterdag, in Januari 1546, op reis naar *Eisleben*, ofschoon hij ziek en zwak was. Dit deed hij, omdat de Graven *van Mansfeldt* het hem verzocht hadden. Deze twee Graven waren broeders, die met elkaar verschil hadden. Zij verlangden, dat LUTHER hun twist zou bijleggen, zoo zeer vertrouwden zij hem. Het gelukte ook waarlijk aan onzen LUTHER om de eendracht tusschen deze broeders te herstellen. De reis had hem echter zoo afgemat, dat zijne ziekte verergerde en hij uit *Eisleben* niet meer levend vertrekken kon. Den 17^{en} Februari liet hij zich door zijne beide zonen, die medegegaan waren, naar zijne slaapkamer brengen. Daar bad hij eerst, ging toen naar bed, sliep een uurtje, stond toen

weer op en liep tusschen twee vrienden de kamer rond, van benauwdheid, maar moest weer te bed gelegd worden. Hij voelde, dat zijn einde naderde. Telkens hoorde men hem bidden. Zoo zeide hij: „Aan U beveel ik mijne ziel, o Heere JESUS CHRISTUS! ik verlaat deze wereld; doch ik weet, dat ik eeuwig met U zal leven! O Heere, waarachtige God! in Uwe handen beveel ik mijnen geest, want Gij hebt mij verlost.” Kort daarop werd hij stiller. Het doodzweet kwam op zijn gelaat. Toen boog zijn vriend JUSTUS JONAS zich over het bed en vroeg aan zijn oor: „Eerwaardige vader! zult ge op CHRISTUS en de leer, zoo als gij ze gepredikt hebt, nu standvastig sterven?” „Ja! Ja!” klonk het nog eenmaal uit zijnen mond. Het was zijn laatste woord. De oogen vielen toe. Al het lijden van LUTHER was geëindigd. Hij was 62 jaar, 3 maanden en acht dagen oud geworden.

Met groote eerbewijzen werd het lijk naar *Wittenberg* gevoerd en daar in de Slotkerk, dicht bij den preekstoel begraven. Dit was dezelfde kerk, aan wier deur hij op den 31^{em} October 1517, de Kerkhervorming begonnen had, en binnen wier muren hij het Evangelie zoo trouw had verkondigd.

De HERRE God heeft LUTHER tot een onuitsprekelijk grooten zegen voor *Duitschland* en voor de geheele wereld gesteld. Hij heeft LUTHER gebruikt, om aan de menschen de groote misbruiken te laten zien, die er in de kerk waren, en — wat het voornaamste is — om hun den Bijbel weer te geven, die bijna verloren was geraakt, maar die niet verloren kon gaan; want het Woord Gods blijft in eeuwigheid.

Ziet gij nu wel, kinderen! dat er reden is om den geboortedag van LUTHER na 400 jaren nog te gedenken?

Laat ons den **HEER** danken, dat Hij dien man heeft doen geboren worden en tot zulk een gezegend werk heeft bekwaam gemaakt. Danken wij Hem, dat de kinderen nu nog in hunnen Bijbel kunnen lezen: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen Eeniggeboren Zoon gegeven heeft; opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.”

O, kinderen! Nog zooveel meer heerlijke woorden staan in den Bijbel te lezen. Vergeet toch nooit, dat kostelijke Boek dagelijks meer te leeren kennen, en bidt God, dat Hij het u leere verstaan. De Heere **Jezus** spreekt in den Bijbel ook tot u; Hij roept ook u, om tot Hem te komen, en zegt, dat Hij ook voor u aan het kruis heeft willen sterven en nu in den hemel leeft. Als gij naar Hem hoort en in Hem gelooft, dan zult gij, even als **LUTHER**, gelukkig leven en eens gerust sterven, om voor altijd in den hemel bij den lieven Heer **Jezus** te wezen.

*Wie het leven van Luther, meer uitvoerig beschreven,
wil lezen, bestelle:*

GODS WERK

IN EN DOOR

D^R. MARTIJN LUTHER,

OP DEN

400^{en} HERINNERINGSDAG ZIJNER GEBORTE

HERD ACHT,

DOOR

J. P. SCHABERG,

Hoofdonderwijzer te 's Gravenhage.

96 Bladz. druks, met fraai portret en plaatje.

Prijs f 0.60.

Uitgegeven bij J. H. VAN PEURSEM te Utrecht.